

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОМУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХОРАЯ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТАРЫНЫҢ ОБЛАСТ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХОРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 34 (3487) | 1956 февраль 15, среда | Өртөө 20 коп.

Эки шынарлыг үрезиннер— бедик дүжүттүң үндезини

СЭКП Төп Комитетинин аялал кылган алдыгы беш чыл планынын таламы-биле партиянын XX съездинин Директиваларынын төлөвиле — бистин чүртүктүң эң чооку үдө бугу ажыл-агый болгаш културга тургузушкунун ханы үндөсөлгөн программасы ол. Ол төлөвиле бистин улузунуң амыдыралчы алыс эрге-ажыктарын, миллион-миллион совет кижилерин угаан-бодалын болгаш күзөл-чүткүтүн илергилеп турар.

Бистин чүртүктүң коммунист тургузушкунун кайгамчыктыг улуг перспективаларын азын турар Директиваларын төлөвиле совет улус патриоттук бедик күш-ажыкчы көдүрүшкүн-биле хүлөп алган. Аларды партиязынын съездинге тургузуп бистин улузунуң төрөөн Коммунист партиянын, оң Төп Комитетин долгандыр улам-на сырый каттышкан.

Советтик Тываның ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле калы азыгы беш чыл планынын таламы-биле партиянын XX съездинин Директиваларынын төлөвиле улуз ханымын-биле хүлөп албаша, алдыгы беш чылдын баштайгы чымы 1956 чылдың чакы таргалыгынын белеткелни чедиргилеп доозар дөң социалист чарыкча чыа-чаа бедиктен хүлөзгелерин ап, күжеништин азын азылган турар.

Кызыл, Сүт-Хөл, Эрзин, Каа-Хем, Чаа-Хөл районнарының колхозтары тараа култураларынын үрезин уруушкунуң бүгү бедиктен доозган болгаш үрезин арылаашкынны багыт авер чорудуп турар. Чаа-Хөл МТС-тин механизаторлары тракторлар септелгенин СЭКП-нин XX съездинин ажыттынар хүнүнүң бүдүзүңдө доостан.

Четчир санын, эки шынарлыг кылдыр белеткээр үрезинер—бедик дүжүт азырын үнелгени дээрин практика амыдыралга баштап турар. Ынтыг болза, областтын районнарының хей кешинде үрезинер уруушкуну болгаш арылаашкын оомук чоруп турар. Бо дугайында тодаргай башталары көргүзүп болур.

Январь 31-де алдынган мөдө ёзуугаар алырга, тараа култураларынын үрезинеринин уруушкунуң планын областтын колхозтары 94 хуу күстөткен. Оң иштинде кымытастын—97,9 хуу, а төлөк култура—куурузанын—чүгө 10 хуу күстөткен.

Бир эвес районнар таламы-биле ап көргө мундуг: Бай-Тайга районун колхозтары—89,9 хуу, Улуг-Хем районун колхозтары—87,1 хуу күстөткен. Картофель болгаш ногаалар үрезинерин белеткелни областтын калы-даа районнарында шылашкы аргак хожулаашкынның байдалында турар.

Картофель үрезининин белеткелни областтын колхозтары чүгө 44,6 хуу күстөткен, а ногаалар (капуста, огурец, морковь, помидор, борбак согуна, оон-даа эске) үрезинерин белеткелни дыка багыт чоруп турар.

Тараа култураларынын үрезинерин бүгү бедиктен ап болурун бүгү-ле аргалар болгаш културалары бистин колхозтарында бар. Ынчаарга хожулаашкынның чылааанын чүңү-биле тайылбырлап болура!

Хамыктың мурунда партияның чамдык райкомнары, райүскеомнар болгаш көдө ажыл-агыйның област эргелинин улуртукчулары күрүне ужу-уткалыг бо чүгүдө айттырнын организастап улуртукче кошкып кичээлге салып турарында. Партия райкомнарынын, райүскеомнарының болгаш көдө ажыл-агый органдарының соңгаарының болгаш соңгаары болза, колхозтар болгаш совхозтар бүгүндө үрезинер белеткелни чоруп турарынын байдалы чооку хуу.

Совет Эвилелиниң Коммунист партиясынын XX съездинин ажыттыганы-биле долбаштыр күш-ажылчы сорук кирген колхозчу ажыл-ишчилер, МТС-теринин болгаш совхозтарынын ажылчылары 1956 чылдың чакы таргалыгында төлөтүп ужуражылар.

Чөөн-Хемчик районун Ленин аттыг колхозу туудт материалы белеткээр чотугу үезинде организастыг чорудуп турар. Эштер Балдан-Өлөй, Биче-оол оларга баштаган тууджыларын ийи бөлү тайгада 1100 кубометр мышты кезип белеткээр, чер агында үндүргөн. Сөөртүктүң 210 кубометр мышты туудт шөүндө чөдүргөн.

Туудт бригаданың 29 аялтыг, 5 шапактыг, бир автомашиналыг, 10 молочушактыг 68 киж азылган турар. Бригада 25 чурттага бажынын, 4 бугурага ту-

саанын иштинде тодаргай хынап көргөт, четтес үрезинерин четчелеп тывар дугайында тодаргай практиктик хемчеглерин азылган кыллары болур.

Бедик дүжүт чедип алыр чорук чүгө үрезинерин сая таламы-биле шыа-була белеткээр, ону складка шыгача каарында авер, а оон-биле калы база бир чүгүдө чүгү болза эки шынарлыг, сөөртүгү үрезинер белеткен азырын болгаш тарааның ажаалгазын хаммажырын уттуп болбас.

1955 чылда Чаа-Хөл районун колхозтары тараа култураларынын бүгү тарылга пилуунуң бир гектарында ортума-биле 12,3 центнер дүжүттү алган турда, чериниң хөрүтүнүн, агаар бойдузунуң таламы-биле чангыс-ай байдалыг тургаш-ла Улуг-Хем районун колхозтары — чүгө 6,3 центнер дүжүт алган. Ол чүгө мындг болганын дээрге, Улуг-Хем районун колхозтары үрезиниң шынарын өкжидерин, хөрүтүн азылган кылларынын агротехникалык болгаш тарылганын чайгы ажаалгазын багыт организаастаанында.

Мындыг чижектер оон-даа эске районнарынын колхозтарына бар турган. Оон аныкта үрезинерин чазарла нормативтерин куудалыр чорукту болдурбас узуртур.

Чаагайжылы кылдынтан складтар, мылгыш ногаалар шыгачаар черлер-биле багыт хандырттыганын түнелгине чамдык колхозтарын, ажил-агый организаастаанын үрезинге белеткээр тараа културалары болгаш ногаалар эки шынарын чидирип турар таварылгалар авер эвес. Шап мындыг ажыл-агый эвес, харымсалга чок чоруктар-биле партия, совет органдарынын иштинин белеткээр херек.

Чакы тарылгага үрезин кылдыр белеткээр тараа култураларынын болгаш ногааларынын ажаала каалаалында бар четтестерин дүргөн узаткан, тараа складтарында болгаш ногаа шыгачаарында азылган турар кижилерден—негелден күштөдирип, оларын харымсалгазын бедик узуртур. Урезинерин чазар шынарында чедир агротехникти чүрүм ёзуугаар бүгү арылган алырын колхозтар, МТС-тер болгаш совхозтар хову ажылынын бригадаларынын бригадирлери болгаш агрономнар харымсалар хүлөзгөлөг.

Картофель болгаш ногааларын бүдүрерин база белеткээр көвүдээр дугайында СЭКП Төп Комитетинин болгаш ССР-нин Министрлер Чөвүлелинин 1956 чылдың январь 30-де хүлөп алган доктамы чер-черин партия, совет болгаш көдө ажыл-агый органдарынын мурунда чүгүдө перспективтиг сорулгаларын салган.

Партия райкомнарынын, колхозтарда болгаш совхозтарда эге организаастаанын хүлөзгөлөг болза, ол доктамын колхозчуларга, ажилчиннарга, механизаторларга калба-биле таныштырып, бичилни картофельдин болгаш ногааларын бедик дүжүтү чедип алыр дөң организаастык азылган өкжидери болур.

Чакы тарылга кампаниянын эгелээр үезинге чедир хей эвес үе арткан. Мынчанган партиянын райкомнары болгаш райүскеомнар үрезинер белеткелни, оң арылаашкынның дугайында айттырны күн-бүрүнүң кичээлге тургузуп, колхозтарын баштаар черлеринде, МТС-тер болгаш совхозтар директорларында негелден дыңдаар херек.

Совет Эвилелиниң Коммунист партиясынын XX съездинин ажыттыганы-биле долбаштыр күш-ажылчы сорук кирген колхозчу ажыл-ишчилер, МТС-теринин болгаш совхозтарынын ажылчылары 1956 чылдың чакы таргалыгында төлөтүп ужуражылар.

Туудт бригаданың 29 аялтыг, 5 шапактыг, бир автомашиналыг, 10 молочушактыг 68 киж азылган турар. Бригада 25 чурттага бажынын, 4 бугурага ту-

дугалары, 200 тонна тараа кьер салаты, нийтинин малынга үш жазаларын, муң дагаа кьер кажааны база ногаалар өсүрер чымыкыны бажынын тулар.

Туудт бригаданың ап бажынарны туудт турар. Тууджылардан эштер Балчымаа, Хемер-оол, Шаптар-Сүрүн болгаш Чакымаа оол ажыл норманын хүн бүртө 110—170 хуу күстөдип турарлар.

Ол колхозтуң туудт бригаданың «Октябрь 30 чымы» колхозун туудт бригаданы социалист чарыкча кылгыла.

СССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде

Ыраккы Чөөн чүктүң досос балыктарын көвүдээр болгаш камгалаар дугайында айттырны муон мурунда ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелине чугаалашкан турган деп чүве билдингир.

Камчатканың, Сахалинның хемнеринде, Охот далайының эрининде болгаш Амур-нун бассейнинде өзүп турар ол балыктарын култураларын камгалаарыне болгаш санын көвүдээрине уланган калбак хемчеглерин совет органдары хей чыдарынын дүргүдө чорудуп турар. Ыраккы Чөөн чүктүң досос балыктарын өсүрүп көвүдээринин чүгүдө денелерин хандырып-биле ол сорулгаларга чы-бүрдө оң-оң миллион рубль чарыкатымын турар.

Дососбар тывыжы болза, Охот-Камчатка эрининин болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң өске-даа районнарынын чонунун кол азылы болуп турар болгаш совет Ыраккы Чөөн чүктү азы-чөмүн эң-не үнелг балык продукциязы-биле хандырып турар.

Ынтыг болза-даа сөөлүгү чыдарынын иштинде ол балыктарын културалары дыка кызырып турарын эртемниң болгаш тывыштын бар мөдөөлери көргүзүп турар. Ыраккы Чөөн чүктүң досос балыктарынын санынын кызырып турары болза Япониянын балык үлетпүржүлери ажил далай балыктарын ойнаар черлеринге баар оруктарында ол балыктарын араатаныг ёзу-биле туруп турарынын өскенин үр-жуу болур. Совет бугурагелер досос балыктарын тывыжын дыка кызырып, ханын-даа чамдык тывыш участоктарына бүгү соксадып турда, Япониянын балык үлетпүржүлери ол районга хергелеп чорудуп турар тулушкунун аргалары болгаш хемчөөлери балыктарын барып үргүне төгөр хемчеге эртер оруунга моондак болуп, база эң чооку үдө Ыраккы Чөөн чүктүң досос балыктарын узаткан чок кылларыны чедирип болур.

Ыраккы Чөөн чүктүң досос балыктарынын биологтуг онзагай чүдөөлери болза: үргүне төгери-биле далайдан үнгөш, совет Ыраккы Чөөн чүктүң хемнеринге чангыс катан үргүне төп ээри, дус чок сулгаларга эр, кыс балыктарын үрелеринин өзүп

1955 чылда Россия Федерациясынын улус ажыл-агыйын хөгжүдөрүнүн күрүне планының күүселдезинин түңнелдерин дугайында РСФСР-ниң Статистика эргелелиниң дыңады

1955 чылда РСФСР-ниң үлетпүр, көдө ажыл-агый болгаш транспорт хөгжүдө, капитал тулушкунун өсүдүс, бараан саарылгазын калбарышкыны болгаш өске-даа чүдөөлөр дараалында саннар-биле тодаратынын турар.

1955 чылда нити продукция бугурагынын планын РСФСР-ниң республика болгаш чурт үлетпүр 104 хуу күстөткен.

1955 чылда Федерациянын республика болгаш чурт үлетпүрүнүн нити продукциязы 1954 чыл-биле дөмөйлөргө 7 хуу өскөн. РСФСР-ниң республика болгаш чурт үлетпүрү дыка хей санын көдө ажил-агый машиналарын, демир оруннар, керамика хомаларын, дилг материалдарын, патефоннарын, шапналарын болгаш розаларын, хөвөн-сазын, дүк болгаш асн кылгыт постерин, иштик болгаш даштык трикотажы, дараан кылгытларын, хем болгаш резина иждиктерин, кондитер болгаш макарон кылгытларын, колбаса кылгытларын, мал болгаш үнүш үстерин, быштакты, сүт продуктуларын, хеп чүрү сазанын болгаш продукциянын өске-даа хевирлерин чыл планында ажыр бүдүргөн.

РСФСР-ниң чамдык министрстволары, а ол ышкап тывыш кооперациязы Күрүне планынын доктааткан номенклатуразын ёзуугаар үлетпүр продукциязы бугураар таламы-биле онзалгаларын күүселдери хандырбаан.

1955 чылда РСФСР-ниң чик болгаш рас-тавын үлетпүрүнүн бүдүргелеринге бугурап үндүрүп турар кылгытларын ассортментин болгаш шынары өкжизен, чонун бедик-биле хергелеп турар продукция бүдүрер көвүдөн.

РСФСР-ниң Чурт үлетпүрүнүн министрстволар болгаш тывыш кооперациязы чонун амыдырал хандырылганын мастерскаларын болгаш херектиг чыа-чаа комбинаттарын азылаада кирген.

Эрткен чылда РСФСР-ниң улус ажыл-агыйын бүгү алырларынга бүдүргелерин саймырагыйжыларче, күш-ажылдын бүдүрүкчүлүг бедиринче, чиг-эtti болгаш материалдарын каммаарыче уланган чогаалык болгаш рационализаторжу ажыл чорудуга үргүчүлүг хөгзөгөн. 1955 чылдын дүргүзүндө республика болгаш чурт үлетпүрүн 100 муң ажыг чогаалгаларын, техниктиг саймырагыйжыларын болгаш рационализаторжу санааларын негерткен.

1955 чылда доктаатынган үлетпүр продукциянын бот-үнеин чигелдеринин планын, а ол ышкап орулгаларын планын РСФСР-ниң республика болгаш чурт үлетпүрү ажыр күстөткен. Баш бугураар мөдөөр ёзуугаар алырга, 1954 чыл-биле деңизерге 1955 чылда продукциянын бот-үнеин деңиштерер өрткөргө 2 ажим хуу чигээт.

Партияның болгаш чазактын көдө ажил-агый таламы-биле ап чоруткан улуг хемчеглерин боттандырганын түнелгине 1955 чылда РСФСР-ниң колхозтары, машина-трактор станциялары болгаш совхозтары тараа болгаш көдө ажил-агыйн өске-даа продуктуларын бүдүрерин көвүдөткен.

Болуудуа кур болгаш куруккан черлерге бүдүргөн тарылганың күсел-биле 1954 чылга деңизерге 1955 чылдың дүжүдүнүн бүгү көдө ажил-агый култураларынын тарылга шөлү 9,3 миллион гектар, а сөөлүг ийи чылдың дүргүзүндө — 15,5 миллион гектар улаткан. Болуудуа кымыта болгаш кууруза тарылгаларын калбарышкын күсел-биле тараа култураларынын тарылга шөлү 1954 чылга деңизерге 7 хуу, а сөөлүг ийи чылдың дүргүзүндө — 14 хуу улаткан. Бо чорук азычем болур тараанын бүдүрерин көвүдээр база мал азылынын чек суурун быжылаар арганы берген.

Ол ышкап айн-долгунеттин, тарымал тооруктун, чигир сөөканын, картофельдин болгаш ногаа-бахча култураларынын тарылгалары база улаткан.

1954 болгаш 1955 чылда колхозтарга база совхозтарга 14 миллион ажим гектар кур болгаш куруккан черлер аялганган, оон-биле 1956 чылда кур болгаш куруккан черлерге тарылгаларын улам ылай калбарыгына таарымчалыг байда тургустунган. Эрткен чымын кур болгаш куруккан черлерин районнарынга 51 чаз совхозтарын организаастан, а бүгү ийи чылдың дүргүзүндө ол районнарга 88 чаз совхозтарын организаастан.

РСФСР-ниң чамдык районнарынга агаар-бойдузун таарымча чок байдалары турга-даа, нити РСФСР-ге тараанын нити чымыдазы 1954 чылга дөмөйлөргө бедик болган.

Техниктиг култураларын нити чымыдазы көвүдөө болгаш оларын дүжүттү бедон. Ногааларын нити чымыдазы көвүдөн. Картофельдин дүжүтү 1954 чылдан шоогут эвес кууд алынган.

Мал азылынын продуктуларын — сүт, эйт, дүк болгаш куш чугургалары бүдүрер көвүдөн. 1954 чыл-биле деңизерге 1955 чылда РСФСР-ниң колхозтарына сүт бүдүрер 30 хуу көвүдөн.

Чөмө мөдөөн ёзуугаар алырга, бүгү категорияларын ажил-агыйларынга — колхозтарга, совхозтарга, колхозчуларга, ажилчиннарга болгаш албан-хаакчыларга продуктулук малдын нити баш саны 1954 чылдың октябры 1-ден 1955 чылдың октябры 1-ге чедир 1,2 миллион баш хире, инектер—0,9 миллион баш, хойлар—4,6 миллион баш хире көвүдөн, хаваннарын баш саны 171 муң баш эвезжөн.

Көдө ажил-агый продуктуларын күрүнеге белеткээр болгаш садары көвүдөн.

1955 чылда көдө ажил-агыйн материал-техниктиг суурун улам ылайгы быжыгышкыны үргүчүлөгөн.

1955 чылда РСФСР-ниң көдө ажил-агый 105 муң тракторларын (15 айт кү-

саймыраары болгаш байдалар болу берген, далайже кирген балыктар улгалы берген соонда үргүне төгери-биле ол-ла башып келген хемнеринче катан өскөрү, оларын културалары чүгө хемчеге үргүне төгериин байдаларында болгаш мында боттандырып турар камгала хемчеглеринден бүгү хаммажып турар эвес, харын хамыктың мурунда далайдан үргүне төгөр хемнер аскына келер досос-тарын санын хаммажып.

Япониянын тывыш судноларынын далайга хей санын четкилерден моондактарын эвон каш районнарга тургузуп турары досостарынын хемчеге үргүне төгөр оруун бүрүнү-биле моондактан турар. Оң ужурунда 1955 чылда чотгур совет органдарынын мөдөөн-биле алырга, Охот-Камчатка эрининин хей-хей хемнеринге өсүрүс чотгур балыктарын чүгө 10—15 хууу өрткен.

Чотгур совет органдарынын тургустунган байдалы Совет Эвилелиниң чоок кави районнарынын экономикалыга кыжанышкын кылдыр база Япониянын балык үлетпүржүлери чамдык бугураар Совет Эвилелиниң дүрүм ёзуугаар эрге-ажыктарын тоовайн турар чорук деп санавайн барып шыдаван.

Тургузунган байдал делегейин азы-чөм култураларынын байдалыг сыйлар халдатпайн, чүгө Совет Эвилелиниң улустарына эвес, өске чурттарын улустарына, оон иштинде Япониянын чонунга когарал таварыштырбайн барбас деп чүве мырнай билдингир.

Устүндө таймаларында байдалы барымдалаш, досос балыктарын хемчеге көжүп өскөрү оруунга оларын араатаныг ёзу-биле туруп алырларын сөөлүгү таламы-биле дүргөн хемчегтер алыр саналды белеткээр деп айттышкыны ССРЭ-нин Балык үлетпүрүнүн министрстволуга болгаш өске-даа чотгур органдарына ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели берген, ол хемчегер досостарынын айттыг-ган култураларын камгалаарынын болгаш ол балыктарын тывыжын таарыштырар дугайында улустар аразынын чотгур дугурулгаларын чарарында-даа чедир бот-таныр ужурут.

Чүгө ажил-агыйн хей-хей машиналарын алган.

1954 чыл-биле деңизерге 1955 чылда РСФСР-ниң Автомобиль транспорту болгаш чазактыг оруктар министрстволуң нити ажилгалыг автомобиль транспорту чүк сөөртүдө 52 хуу көвүдөн, а чүк саарылганы 35 хуу көвүдөн. 1954 чыл-биле деңизерге эрткен чылдың дүргүзүндө РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Хем транспорту Кал эргелелиниң чек транспортун чүк сөөртүдө 20 хуу, чүк саарылганы—26 хуу болгаш пассажирлер сөөртүдө 3 хуу көвүдөн.

1954 чылга дөмөйлөргө 1955 чылда эвеле, республика болгаш чер-чер чатыргалыг бүдүргелерге болгаш организаастаар күрүнеин капитал салымшына-рынын нити хемчээл 107 хуу болган. Эрткен чымын эвеле болгаш республика министрстволарына хей санын улуг үлетпүр бүдүргелерин, одала электростанцияларын, гидроэлектростанцияларын, нефть азылган кылгыт заводдарын, хемүр даш шахталарын болгаш хемүр даш байлагыг черлерин, машина тулушкун үлетпүрүн, туудт материалдарын үлетпүрүн бүдүргелерин, чик болгаш азычөм үлетпүрүн бүдүргелерин азылаада кирген.

1955 чылда доктаатынган күрүнеин болгаш кооперативтиг үрмөктөп сазар бараан саарылганы күстөткен. Эрткен чылга дөмөйлөргө 1955 чылда күрүне болгаш кооператив сазында деңиштерер өрткөргө-биле 5 хуу хей барааннарын чонга саткан.

1954 чыл-биле дөмөйлөргө эрткен чылга чонга айт болгаш айт продуктуларын, балык болгаш балык продуктуларын, быштак, сүт болгаш сүт продуктуларын, куш чугургаларын, ногаалар, кат-чистер болгаш бахча садары көвүдөн.

Хей-хей үлетпүр барааннарын, ылангыч тогу постер, иштин болгаш даштын хептер, трикотаж кылгытларын, эр, хергелен ук кылгытларын, иктер, ажил-агый сазаны садары дыка улуг хемчээлге көвүдөн. Култура-амыдыралга херектиг барааннар: радиоприемниктер, телевизорлар, шаптар, фотоаппараттар, мебель, дараан кылгытлар, хеп чүрү машиналар, сөөкүчүлөр, чалаг-тергелер, мотоциклдер, чик автомобилдер, шапналар болгаш өске-даа музыка херекселерин садары өскөн.

1954 чылдың төңчүзүндө сан-биле деңизерге 1955 чылдың төңчүзүндө эвеле, республика болгаш чер-чер чатыргалыг бүдүргелеринде болгаш организаастаарында азылган турар ажилчиннарын болгаш албан-хаакчыларын саны 600 муң ажим киж көвүдөн.

1955 чылда РСФСР-ге техниктиг, ус-ларган, демир орук, даг үлетпүр училищелерин, көдө ажил-агый механизациянын таламы-биле училищелерин, фабрика-завод өөредилгенин школарын 435 муң ажим бедик мергелдинг анык ажилчиннар өөринип доосканнар.

Бүдүргелерде шуут организаастан чангыс-чангыстап болгаш бригадалап өөренир арга-биле база курстар болгаш школар системанын дамчыштыр чыл дүргүзүндө 5 миллион хире ажилчиннарын болгаш албан-хаакчыларын мергелгелдештишкын болгаш өөредилгенин чоруткан.

1954 чыл-биле деңизерге 1955 чылда республика чатыргалыг бүдүргелерге болгаш туудугаар күш-ажылдың бүдүрүкчүлүг үлетпүргө—3 хуу база туудуга—12 хуу өскөн.

1955 чылда РСФСР-ге улустун амыдыралынын материалдыг чазай байдалынын болгаш културалык денелерин улам ылайгы бедикшини чедип алынган. Национал орулгалыг өсүдөс ажилчиннарын, албан-хаакчыларын болгаш таргачынарын орулгаларын көвүдөрүн хандырган. Социалист културанын бүгү алырларынга чыа-чаа чедиргилер чедип алынган.

Бүгү хевирин школарында, училищелерде болгаш техникумнарда 18,6 миллион киж өөренип турар. Ортумак школарын 10-гу класстарын доосканнар 21 хуу көвүдөн.

Эрткен чымын дөң өөредилге черлеринге (заочный-биле катан) 1.150 муң ажим студенттер, азы 1954 чылга дөмөйлөргө, 84 муң хей киж өөргөн. Техникумнар болгаш тускай ортук өөредилге черлеринге (заочный-биле катан) 1.180 муң ажим киж, азы 1954 чылга дөмөйлөргө 64 муң хей киж өөргөн. Дөң болгаш тускай ортук өөредилге черлер 380 муң анык тускай эртемниглерин белеттеп үндүргөн, ол болза 1954 чылдан 40 муң хей киж болур.

Кежээки болгаш заочный дөң база тускай ортук өөредилге черлеринге, ажилчин болгаш көдө аныктырны нити билиг школарында, улуг улустун бүдүргелден чартыкпайн өөренир школарына эрткен чымын 1,9 миллион киж өөргөн.

РСФСР-ниң улус ажил-агыйында азылап турар дооскан дөң эртемниг, азы ортук тускай эртемниг специалистерин нити санын 1954 чыл-биле деңизерге

Партия хуралдарының бедик деңгелі дээш

Партияның кудуку организацияларының бедик органы өгө организацияларының бүтү кезиңинеринин хуралдары болурун СЭБП Уставында дүрүктөгөн. Эге организацияларының бүтү кезиңинеринин хуралдарының бедик идея деңгелдиге болуру хуралдарга тургузуп шийтирээр айтирыларын шын шийип алырындан, баш бурунгар өгө белектеринден, чугааа-жип шийтирээр турар айтирыларга кезиңинеринин ийекейлиг кижирин хангырындан хамааржыр. Бо талазы-биле Чаа-Хөл районда партия өгө организациялары бөсүк чедикшиинерин чедип ап турар.

Сталин аттыг колхозта партия өгө организация (секретары эш Шаравин) бүтү кезиңинерин хуралдарына тургузар айтирыларын баш бурунгар шын шийип ап, айың ажил планкыга кийреш, бүтү кезиңинерин хуралына кийриңинин мургуна белектелип эки органиастап турар. Партияның бүтү кезиңинерин хуралдарына тургузар айтирыларын шийип алырында ол өгө организацияның үе-үенин кол айтирыларын шын шийип ап, шын шийтирээр турарын түңнелдиге партия-организматик партия-политиктиг болгаш ажил-агый, культура ажилдарын талазы-биле бедик көргүзгүдери чедип алган.

Колхоз 1955 чылда мал өстүреринин планын 113,4 хуу күтүскөн. 1954 чылда бир саар инек бүрүзүндөн-не 249 литр сүт саап алган, бир хойдан-на 1.300 килограмм дүк кыргып алган болза, 1955 чылда бир саар инектен-не 580 литр сүт саап алган болгаш бир хойдан-на 1.840 кг дүк кыргып алган. 1955 чылда колхоз нитилештирген малынга 1700 тонна сүгөн кезип белектер тургаш, 1703 тонна сүгөн, 1008 тонна сүлүстү, 25 тонна саванын белектер, мал кыштагыларынын азында 113 тонна сүгөн белектер. Эрткен чылдың тарылга планын 103 хуу, күрүгө алаан дуузар хүлээгелерин колхоз бүтү күтүскөн. 1956 чылдың тарылгазына хергелээр 209 тонна үрелсин тарааны арыгаш салдаа уруп шыгжаа. Эрткен чылдын гектар бүрүзүндөн

11 центнер тарааны ажаап алган. Бүтү кезиңинерин хуралдарына колхоз даргазынын ийекейлиг 3 удаа, сүт-бараан фермазынын өргөкөкшенин ийекейлиг 2 удаа, тулук бригадалык бригадиринин ийекейлиг 1 удаа дүңнагылаан. Ундурган шийтирээринин күсөлдөниг дугайында айтирыгын 3 удаа тургузуп чугаааа-жип. Эге организациянын секретары эш Шаравин хуралдарга болгузаан шүтүмүздөрдүн дугайында алган кемчелеринин түңнелсин ларазынын хуралдарына информаттап берип турар.

Ол мышка чедикшиинерин «Тилекеге», Ленин аттыг колхозтарда, МТС-те партия өгө организациялары чедип ап турар. Эки белектеринин партия хуралдары коммунистерин чүрүмүп болгаш организастыг чорукка өредип, оларын идеалыг деңгелдиге, политиктиг билин бедилит турарын амыкшаа балдытап турар. МТС-те партия организациязынын хуралына коммунист Дамба-Хуурагын ажил шын үскөн, өг-бүдөзү-биле буудулу турганын дөм кемчел көргүскөнигн соода ол шүт өткенин чазалган, ам МТС-те мурнакчын трактористерин бирээзи болуп, партияга даалгаларын ийекейлиг күсөлдиге, политикшала кызыкма өренип турар. Молотов аттыг колхозта партия өгө организациязынын бүтү кезиңинеринин хуралына коммунист Ханджиптин колхоз буудуругениг кижиргелениг дугайында айтирыгын чугаааа-жип. Ханджиптин колхоз буудуругениг кижиршпей, политиктиг билин бедитпей турары дөм коммунист шийтиг шүтүмүздөгөн. Оң түңнелдиге Ханджип буудурун минин, хаваан фермазында эки ажилдап турар.

Партияның хуралдарын бедик идея-политиктиг деңгелге эки белектердиге эрттирер турар чорук коммунистерин ажилга харымсалгазын күштөлдирген. МТС-тин № 1 трактор бригадалык бригадирин эш Чыбык областыг социалисттик чарыкында бирги черин алгаш, областык көдөз ажил-агый өргөкөкшенин болгаш ВЛКСМ обкомунун шийтирер Кызыл туугун

чаалап алган, бригаданын кезиңинерини мөңгүн медалдар-биле болгаш өскө-даа өртөктиг чүдүлдер-биле шаңдатылган. «Тилекеге» колхозта чылгы кадарчызы Балган, Молотов аттыг колхозта саанчы Чолдак, Сталин аттыг колхозта Балзан, Хайдып, Шойдак-оол, Мартыгын оларын ат-сураа районда алдаржаан.

Оң-биле калы районда партия хуралдарын эки белектер чокка, чавыс деңгелге эрттирер турар партия өгө организациялары база бар. Молотов аттыг колхозтун парторганизациянын бүтү кезиңинеринин хуралдарын ховар чымылгып, куу деңгелге эрттирер, хуралдарга тургусса чогуур кол айтирыларын шын шийип ап, эки белектер шыдавайп турар, мычтангаш коммунистер шийтирээр турар айтирыларга ийекейлиг кийрип шыдавайп турар. Анаа партия организациязынын секретары турган эш Шаравин коммунистерин хуралдарын эки белектеринин орнунга, оларын ажилын харымсалгалыг участоктарына таарыштыр тургускам, олардан ажилдың күсөлдөниг негээринин, оларын өредип кижиздеринин орнунга, үргүчү арагалар, партияга даалгалын харымсалга чок күсөлдиге белген.

Ол мышка четпестер райпода партия өгө организациязында бар. Партия хуралдарын ында база-ла таварылга шийиңил чымылгып, куу идеяг деңгелге эрттирер турар. Мычтангаш ол организацияда партияга саямга-чүрүм коюшак. Мычтангаш коммунистер Приль, Шымыр, Балдар арагалар чорукка хандып, ошонанг ажилдарына эе-харымсалга чок чорук көргүзүп турганар. Райпогун салгыт кийдиңин өргөкөкшенин эш Саломонков хейининин ажилына шүт кийришпей турар.

Ам СЭБП Чаа-Хөл райкомун өгө организацияларга партия хуралдарын эки белектердиге, бедик идея-политиктиг деңгелге эрттирерин чедип алырында хамаарышкан кемчелерин ап турар.

Р. ХУНАЙ-ООЛ,

СЭБП Чаа-Хөл райкомунун оргкандиянын өргөкөкшенин.

МТС-ТЕРДЕ ТРАНТОРЛАР СЕНТЕЛГЕЗИНИН (КУСКУ, КЫШКЫ ПЛАНГА УДУР) ЧОРУП ТУРАРЫНЫН МЕДЗЗЗИ

(1956 чылдың февраль 10-да хуу-биле)	
Чаа-Хөл	100,0
Бай-Хазак	100,0
Шагаан-Арыг	95,9
Кызыл-Мажалык	92,3
Сарыг-Сеп	86,4
Бай-Тайга	84,6
Кызыл	76,9
Бит-Хем	73,5
Сүт-Хөл	72,4
Балгазын	69,5
Чаазаан	67,3
Тес-Хем	66,6

Немелде төлөвир

Таңды районун «Кызыл партизан» колхозунун хаваан ажаакчылары эштер Залуцкая, Шумова, Ведмашкина эрткен чылын хаваан өстүреринин планын ажыр күтүскөннөр.

Эш Залуцкая 14 чыл иштинде ажилдап, хаваан өстүрер планын чыл-чыла чедикшииниг күсөлдиге, төртүр 10 хаваанын бирээзинден-не 19 хаваан огу алып турган 22 хаваан оолдары алган. Хаваанын баш санын өстүрүп, чаш төлүп бүрүн камдалган алгаш дөм колхоз баштаар чып 11 хаваан оолдарын немелде төлөвирге ты-высыпшаан, бо чылын Бүтү-эвилелдиге көдөз ажил-агый делегелениг кандидаты кылдыр кийрген. Ол мышка 5 чыл иштинде хаваан ажаап белген эштер Шумова, Ведмашкина олар эрткен чылын боттарында быжыгалаан 10—10 хаваанынын бирээзинден 20 хаваан оолдары алгаш, немелде төлөвирге 10—10 хаваан оолдары алганар.

Оларын хаваанын ам оолдап эгелээр. Эш Ведмашкина баштайгы оолдаан хаваан бүрүзүндөн 11 хаваан оолдарын алгаш хаваан ажаакчыларынын аразында шийиңил кызыл туугачтарына чаалап алган.

Дуржулгалыг колхозчулар бо чылын хаваан бүрүзүндөн 20 хаваан оолдарын алып деп бедиткен хүлээлге алган ажилдап турарлар.

Г. ИОМУЖАП.

Эгелекчи санал

Чаа-Хөл районун Ленин аттыг көдөз ажил-агый эрткен чылын хаваан ажаакчыларынын колхозу баштаар чып, № 1, 2 сүт-бараан фермазынын аразында машина, терге чорутушмас, кыжын догмас, чайын малгагыт болгаш ужурунда, малдын ийай бээр чорутурунга шийиңил чамдык терең кезиңинеринин көргүзүлгө дугайында № 1 хову бригадасы (бригадир эш Ортун-оол) эгелекчи санал үндүргөш, 15 кийиңил тускай дүдүгү бөлүк органиастаан.

Түдүгүзүл Адым, Устүтү өсүргүлериң кара сугууг кезиңинеринде узуну 25 метр, калбаа 6 метр 4 чаа көвүргүлериң түдүгү ажилдаа кийрген. Түдүгү ажилыга эштер Ортун-оол, Сенден, Айжы олар мурнакчын болуп, ийи хүнүн ажил нормамын күтүскөн турарлар.

С. СОТНАМ.

Чаартыкчы чолаачы

Ада-чурттуг автомобильдеринин бедик шийиңил чылаачылар оларын өң бүдүрүчүлүг ажилдаар, сентелгелер аразынын доктаатыгын хуусааларын уадыр, кывар, чаар материалдарын, резина дугуйларын хейип камнап алып, сентелгелер көрдүгөн акша-херетини камнаар аргын берип турар.

Автомобильдеринин камныг эдилелин болгаш бедик бүдүрүчүлүг ажилын хандыларда автоагыл-агылдарга болгаш автомашинна бүрүзүндө бар кураалдарын тывары болгаш чогулгалыг ажилдарын өргөжөк чугула. Боттарында бар иштиңил кураалдарын ажилдаар талазы-биле Кызылдың алдын уургайлар өргөкөкшенин автотранспорт конторазынын мурнакчын чолаачылар багай эвес түңнелдерин чедип алганар.

Автомашинна-биле ортумак сентелге чокка 150 муң километрин эртер дөм социалисттик чарыш АТБ-да калбарган. Бо чарышта чолаачы эш Казачков эки түңнелдерин чедип алган. Ол ГАЗ-51 деп марканын автомашиннасында ам 4 чыл ажилдап турар. Бо үенин дүргүзүндө эш Казачков ам машинна-биле ортумак сентелге чокка 137 муң 700 километрин эрткен.

Оң түңнелдиге ортумак сентелгелер көрдүгөн 8 муң рубль камнап алдынган. Эрткен чылдың чыкыс өсүргүлениг планын тонна-километр-биле ол 130 хуу күтүскөн. 1955 чылда ол 619 литр кывар чүдүлү камнап ап, партиянын XX съездинде алдар кылдыр алган социалист хүлээлгенин төлөвир күтүскөн. Эрткен дөрт чылдарын дүргүзүндө эш Казачков Кызыл биле Нарын аразында чыкыс өсүргүтү ажилдап белген. Бо аразында орутун байлаан чылдың кайы-даа үенинде дыка багай болуп турар.

Оруткутун байлаан чолаачылардан автомашинналарга онза камныг болурун, оларын эки хайтаараарын болгаш тус-тус кезектерин база агрегаттарын үрелкишиң чокка эдилээрин неген турар. Атаарын ийиг болгаш көңүчү соош

температураны база оруткут берге байлаан шийиңил чылаачылар таарымчалыг чылдыг режимин чангыс аай байлаа тургустурун бергелдиге турар, мычтаарга шийиңил ийиңирге өң кезектеринин эгелдигин дүргөлдөп турар. Мычтангаш эш Казачков шийиңил чылаачы хөдүн эрттир ийиңирге онза кичээлгеиң салып, соодага системанында сүтүң кайы бээрин болдурбайн турар.

Шийиңил чылаачы изитпези-биле ол соодага системанын үргүчү бүдүн тургузуп, радиаторун кошкоп берген чердерин дүңдүлүп, чарып берген черин дүңдүлүп ап турар. Эш Казачков эки быжыгалаан конот-биле азы коноттуг ажилдап алгаш чорутурун болдурбайн турар, үчүгө дөргө ол чорук радиаторун быжыгалаан кыжын кошкоптар болгаш ону электен сандан үндүрер.

Кандыг-даа орутка чораша коноттуг кыжылар хаап алып чорук радиаторун эдилелин хуусааларын уадыр. Чайгы үгө довурак-доогуз автомашинналарын эгелдигинге уаг саадыларын чедип турары билдирген. Мычтангаш автомашинна-нын довураан үргүчү аштаары, шийиңил чердерин довурак долушкан үзгөшлүгн солугуру чугула.

Шийиңил чылаачы маслону солаан санында агаар арыглар филтер (шүтү) биле масло арыглар филтерин эки чүп турары негетинер. Мотор болгаш өскө-даа шийиңил кезектерге кийрген довурак-доогуз оларын үрел, сандан үндүрер. Мычтангаш эш Казачков машинанын кол кезектерин үе-үе болгаш-ла адырткан оларын керек-биле чүп турар.

Автомашиннага камныг болуп, ону чогуур үенинде хынап, четпестерин ол доран эдил, ону эдилеринин техниктиг чорутурун салгы турганын дүргүзүлгө чолаачыга эки түңнелдерин чедип алырын хандырган.

Эш Казачков бо чылын анаа берген онналганын хуусаа бетинде күтүскөдиге болгаш ортумак сентелге чокка 150 муң километрин чорутурун доогузун күтүскөн.

Колхозтун кыштагыларында

Чөөн-Хемчик районда Ленин аттыг колхоз 1955 чылда мал өстүреринин планын чүдүн аайы-биле ажыр күтүскөн азы планда көрдүгөнигден 540 баш хей болган. Ол мышка малдың продуктулузу мурнуку чылдыңдан денне чок бедоон. Колхоз баштаар черинин даргазы эш Дидераанын редакцияга дүңнагыны болаа:

—Эрткен чылын биестик колхоз индигин 90 хуузуң бызаанындан чарып саарын органиастаан, а бо чылын төртүр 120 инектерин шүтүзүп хайдактып саарын боттандырар сорууга саадынган. Ол күсөлдиге турарын ажилдың агы дүргүзүлгө улам бүзүргөткен. Февраль 8-ге чедир төрөөн 30 инектерин бызааларын бүтүн чарыглан. Бызааныга адырп саар турган мурнуку чылдарын бо үенинде деннегир инек ыракта хей сүтүтү—хүдө 7—8 литрин берип турар.

Малчынаарын аз-сеткидиге күш-ажы-

лынын түңнелдиге Ленин аттыг колхоз эрткен чылын инектен ортумак-биле 689 литр сүт саар планын херек кырында 790 литр чедирген, а чамдык саачылар 1100 литрин саап алган. Бо чылын инектен 800 литр сүт алыры көрдүгүп турар, чамдык Дүкүчү, Динийе, Сендинма, Минчижаа мышка саачылар боттарында быжыгалаан инектеринден 1200 литр чедир сүтүтү саап алырын күтүскөн.

Колхозтун малы менди болгаш хур кыштагалар турар. Соолгу хүнөөгө чедир 500 азыг хей төрөөн, хураганынын шүтү эш доругуп турар. Дүргүзүлгө кадарын эш Пар-оол эрткен чылын 424 хондан 444 хураганынын өстүрүп, хей бүзүргөткен 2,2 килограмм дүктү алган. Оң кодынында бо чылын төртүр 513 хей бар, чамдыг-даа хураган мышкамын ол хүлээлген. Колхозчу малчынаарын сөзү боттут ажил-херектен чарышпас.

Өөреникчилерге экскурсия

Барың-Хемчик районун Ак-Довурак чеди чыл колхозынын 6—7 классарынын өөреникчилери физика, химия өртөмөриг башкылары эштер Кулаков, Вановская оларын удурутугула-биле Кызыл-Мажалык АТБ-ына экскурсияны ийи удаа чоруткан.

Өөреникчилер чаа чүдүлдерин көргөн бол-

гаш механиктерин, токарларын солун бөсөөдөн дүңнаан. Илангы экскурсия-тылар электри күжү-биле демкирип төгөрктиг кылдыр болгаш ол кезер станокту, машина дүктүгүн камеразын, покрываланы сентээр цехти көңүчү соогурулганар.

М. ХЕМЕР-ООЛ.

Өөредилге-кижизидилгелиг ажилды күштөлдирер

Эртин районунуң школаларынын өөредилге-кижизидилгелиг ажилы эрткен өөредилге чылынын деңгелдиге өскөжөн. Районда школа назамыг уруулар догузу-биле школага хаара туттуглан. Партия, совет болгаш хей-нигити организациялар школаларын өөредилге-кижизидилгелиг ажилыг кичээлгеиң улагаттырган. Школаларда өөредилге шынары нитизин-биле 84 хуу болуп, багай демкиг өөреникчилерин саны алаан кызырлан.

Районда мурнакчын башкыларын саны есен. Эртинин ортумак школанын башкылары Штыржана, Гордолова классарына багай демдек чок өөредилгени чедип алган. Ол-ла школанын башкылары: биологанын — эш Теткин, орус дымдык — эштер Дружина, Белянина, географиян — эш Ялунина, Мөрөн чеди чыл школанын башкылары: орус дымдык — эш Володурина, биологанын — эш Тильфанова олар уруктарын эки белектердиге, бедик шынарыг эрттирер, көргүзүп материалдарын үргүчү ажилдап турар. Оң түңнелдиге оларын башкылар турар өртөмөриг өөреникчилер багай демдек чок өөренип турар.

Районунуң школаларынын шүтүзүндө ала-не комитеттери бар. Ылангы Бай-

Дагнын чеди чыл, Эртинин ортумак школаларына ала-не комитеттери эки ажилдап турар. Ада-нелерин хуралдарын нити школа аайы-биле, класстар аайы-биле доктаамаа эрттирер, ала-не комитетти башкылар-биле, школанын дирекция чери-биле быжыг харымсалгалыг ажилдап турар.

Оң-биле чергелештир район школаларын ажилында уаг четпестер бар. Школаларда классан болгаш школадан дашкаар кижизидилгелиг ажилы четпес тургустунган. Эртинин ортумак школында эштер Силькова, Ооржаа, Бардымова, Мөренин чеди чыл школында Илем, Шынгын, «Кызыл сыдыс» колхозтун эге школында Бомбу, Фрокова дөм мышка башкылар чүтүлгө урук эрттирер саар боордан башка кижизидилге ажилыг кичээлгеиң салбайн турар.

Район школаларында политтехниктиг өөредилге четпес тургустунган. Мөренин, Бай-Дагнын чеди чыл школалары ол талазы-биле калдыг-даа ажил чорутпаан. Эртинин ортумак школында өөредилге мастерсазын ам-даа тургустуушаан. Район төүндө экскурсияныг чангыс-даа катап экскурсия чорутпаан.

Школаларын ажилын экижидеринге

бир кол чүтү — инспектор хынаады болуп. Ол ажил кошкок тургустунган. Өөредилге чылынын бирги чартында инспектор хынаады чүтүлгө дөрт школага бир-хуу даа болган, а Эртинин ортумак школына чангыс-даа катап болбаан. Оң түңнелдиге Бай-Дагнын чеди чыл школынын өөредилге өргөкөкшенин эш Кузоро математика уругун план чок эрттирер турганында, өөреникчилерин билин чангыс болган. База «Кызыл сыдыс» колхозтун школында эш С. Комбу, Нарын школында эш Аракчаа, Эртин школында эш Бара-кыс дөм мышка башкылар уруктарын шынар чок эрттирер турган. Бо дугайында районо (өргөкөкшени эш Маадыр-оол) тодарайг кемчел албайн, школаларын өргөйгү удурутуп турар.

Районунуң школаларында четпестерин дарып чайлаарынча районо, школалар удурутучулары болгаш башкылар каттыгын күженишиңини салыр хүлээлгелиг. Школалар ажилында хей-нигитин, ала-нелерин калбаа-биле кийриштирер херек. Партия болгаш совет организациялары школаларын удурутуп, оларын ажилын контролдарын күштөлдирер негетинин турар.

Д. ЧАМЗЫРАЙ.

Көдөз ажил-агыйны улам ыңай хөгжүдөринин сорук кирикчи программасы

«1956—1960 чылдарда ССРЭ-ниң ууас ажил-агыйны хөгжүдөринин ажилы беш чыл планынын талазы-биле СЭБП-ниң XX съездинин Директиваларына» партиянын Топ Комитетинин төлөвдигеиң бо хүнөөгө ханы кичээлгеиң болгаш сеткил хайымшыканын өөренип көрөйин турар совет чер чок боор. Эр, херээжен ажилчынар, эр херээжен колхозчулар, эртендер, Совет Армиянын дайынчалары боттарынын социалисттик Төрөн чурту дөм чоргаларын салгы сеткил-биле алдыгы беш чылда ССРЭ-ниң ууас ажил-агыйны хөгжүдөринин тодаргалар турар чуртагаларын катан-катан көчүп турарлар. Ол чуртагалардан совет кижилер боттарынын чүртүкү даартагы хүнү, оң коммунисттик тилекелиг шийиңил чылаачыны тода көрүп турар.

Бүтү ууас ажил-агыйның үндөсин, социалисттик иновацианың быжыг сууру болза аар үзетир болуп деп уаг Ленин, Совет Эвилелинин Коммунисттик партиянын өөредип турар. Аар үзетирин күчү-күжүгө даанып алгаш, Коммунисттик партия алдыгы беш чылда социалисттик көдөз ажил-агыйны хөгжүдөринин бестүп көрбөс бедик темпелерин тодаргаалаан. СЭБП Топ Комитети сөзүгү ийи чылдарда көдөз ажил-агыйны продуктуларын көвүдөдир талазы-биле алаан хай сонгалаттынмас кемчелерин ажиллап кылган болгаш боттандырган. СЭБП ТП-нын сентябрь, февраль-март, январь Пленумдарынын шийтирелдеринде тарза, техниктиг културалар бүдүрерин көвүдөдир, мал ажилын хөгжүдөр болгаш оң продуктулуун өстүрер талазы-биле чугула кемчелер тодаргыткан.

Көдөз ажил-агыйны улам ыңай хөгжүдөр талазы-биле партиянын ажиллап кылган кемчелерин боттандырышаан, эрткен чылын колхозтар, МТС-тер болгаш совхозтар тарза, техниктиг

тиг културалар болгаш мал ажилынын продуктуларын бүдүрерин улагаттырган. 1954 чылга деннегир 1955 чылдың дүжүгүнө бүтү көдөз ажил-агый култураларын тарылга шөү колдудууда кур болгаш куруккан черлерге чоруткан тарылганын күсөлдө-биле барык 20 миллион гектар, а сөзүгү ийи чылдарда — 29 миллион гектар улагаткан. Оң-биле калы тарза култураларынын тарылга шөдери калбарганын демдегелери онза чугула.

ССРЭ-ниң ажилчы чоннары кур болгаш куруккан черлер шийиңилдиге алынганын шийиңилдиге тилекелиг чедип алган. Эрткен ийи чылдарда колхозтар болгаш совхозтар 30 миллион гектар кур болгаш куруккан черлерин адырган. Эрткен чылын кур болгаш куруккан черлер районнарына 301 чаа совхозтар органиастаганын, а ийи чылдар дүргүзүндө ол районнарга 425 чаа совхозтар тургустунган. 1955 чылда чамдык районнарга, илангы Казахстанга болгаш Сибирге дыка таарымча чок агаар-бойдус байлаалары болганын билдирген. Ийиңил-даа болза, бүгү чуртка тараанын нити чымдазын 1954 чылга болаарга дыка бедик болган, а кукуруза тараанын нити чымдазын 3,6 катап улагаткан. Эрткен чылын колхозтар болгаш совхозтар техниктиг културалар бүдүреринин өздүгүн хандырган.

Тарааны, чүтүң-даа мурнуңда кукурузаны бүдүрерин өстүрерин хандыргаш, колхозтар болгаш совхозтар мал ажилын көдүреринге эң таарымчалыг байдаларын тургустан. Эрткен ажил-агый чымдазы чуртка малдың бүтү чүдүреринин беш саны есен, оң иштинде мышкамын бола малдың баш саны 2,1 миллион, инектер — 1,7 миллион, хаваанар — 1 миллион болгаш хой — 7,4 миллион баш көвүдөдөн.

заияларынын организастыг ажилынын күштөлдөнигн, көдөз ажил-агыйга удурутугын экижизинин, бүдүрүлгенин хөгжүдөринге колхозчуларын материалдыг соогурааларын бедиктеинин түңнелдиге болган. Ол бүтү болза, көдөз ажил-агыйны техниктиг хандырылганын ескенин, оң материалдыг базамын быжыгалаанын түңнелдиге болган. ССРЭ-ниң көдөз ажил-агыйны 1955 чылда 218 муң тракторлар (15 айт күжүгөи шийиңилдиге), 112 муң чыкыс автомобильдер, 46 муң тарза комбайнары, картофель, сөкөла, кукуруза болгаш силос култураларын ажаап алган 33 муң комбайнар, а ол мышка өскө-даа хей көдөз ажил-агый машиналары алган.

Тарза, техниктиг културалар болгаш мал ажилынын продуктуларын бүдүрерин улам ыңай көвүдөдиринге колхозтар, МТС-тер болгаш совхозтар канчаар-даа ажаок уаг куруккан чарыгы болуп турарын 1955 көдөз ажил-агый чылынын түңнелдиге көргүскөн.

* * *

Көдөз ажил-агыйны социалисттик системанын байлак аргалары

Улам хөй сүттү алыылыңар!

Областың колхозтарының инек бүрүзүндөн сүт саалдазының талазы-биле көргүзүү

1955 чылдын октябрь 1-ден 1956 чылдын февраль 1-ге чедир

Районнар аттары	1955 чылдын февраль 1-де (килограмм-биле)	1956 чылдын февраль 1-де (килограмм-биле)	Районнар аттары	1955 чылдын февраль 1-де (килограмм-биле)	1956 чылдын февраль 1-де (килограмм-биле)
Бии-Хем	167,9	228,6	Өвүр	59,1	70,4
Баз-Хем	95,1	142,7	Барыын-Хемчик	38,9	52,4
Танды	93,1	121,2	Сут-Хөл	33,0	48,1
Улуг-Хем	67,0	121,0	Чаз-Хөл	52,7	48,0
Тосу	66,2	107,6	Эрзин	43,1	42,9
Баз-Хем	80,0	104,2	Тес-Хем	42,9	39,5
Чен-Хемчик	53,6	84,9	Бай-Тайга	31,3	29,5

Районнарның тус-тус колхозтарының талазы-биле сүт саалдазының көргүзүү

(1956 чылдын февраль 1-де)

Колхозтар аттары	1955 ч.	1956 ч.	Колхозтар аттары	1955 ч.	1956 ч.
БИИ-ХЕМ РАЙОН					
1. «Искра»	116	268	7. Сталин аттыг	42,0	74,4
2. «Тиндиге»	271	275	8. Калинин аттыг	44,0	71,8
3. Кочетов аттыг	228	255	НЫЗЫЛ РАЙОН		
4. «Кызыл тараачын»	126	219	1. «Х улуг хура»	132,5	164,4
5. Ленин аттыг	177	173	2. «Чербы»	94,0	151,4
6. «Кызыл сымды»	153	167	3. «ТАРН XII съездин»	125,5	139,0
НАА-ХЕМ РАЙОН					
1. «Кызыл тук»	189	262	4. Чкалов аттыг	65,4	125,2
2. Молотов аттыг	135	208	5. «Совет Тыва»	41,0	109,3
3. «Октябрь 14 чылы»	102	206	6. Сталин аттыг	121,1	91,7
4. «Сталинч окрук»	80	189	7. «Тиндиге»	32,7	61,0
5. Ворошилов аттыг	122	168	8. «Бай-Булун»	51,3	53,6
6. «Октябрь 30 чылы»	98	168	9. «Баян-Хем»	86,6	41,5
7. «Тиндиге»	43	142	БАРЫН-ХЕМЧИК РАЙОН		
8. «Ленинч окрук»	89	112	1. «Комсомол 30 чылы»	86,7	98,0
9. Хрущев аттыг	73	48	2. «Кызыл тараачын»	61,9	77,4
ТАНДЫ РАЙОН					
1. «Революциянын чалбыжы»	220	264,2	3. «Совет Тываның 5 чылы»	48,5	57,1
2. Жданов аттыг	123,8	166,0	4. «Ленинч окрук»	29,9	56,8
3. Калинин аттыг	78,5	146,5	5. «Ленинч окрук»	24,8	34,6
4. «Кызыл партизан»	92,6	111,8	6. Ворошилов аттыг	8,8	14,8
5. Буденный аттыг	67,7	71,0	СУТ-ХӨЛ РАЙОН		
6. Сталин аттыг	41,6	57,2	1. Калинин аттыг	81,5	76,4
7. Ленин аттыг	66,4	51,6	2. «Сталинч окрук»	22,7	66,0
УЛУГ-ХЕМ РАЙОН					
1. «Бүш-ажылдың хосту»	180,7	267,3	3. Жданов аттыг	20,6	48,2
2. Маленков аттыг	53,2	140,4	4. Сталин аттыг	48,5	42,8
3. Ленин аттыг	41,1	101,9	5. Киров аттыг	21,7	34,9
4. «Партиянын XIX съездин»	19,0	90,1	ЭРЗИН РАЙОН		
5. Жданов аттыг	51,0	87,7	1. «Кызыл сымды»	73,1	71,1
6. Киров аттыг	68,8	84,8	2. «Коммунистч окрук»	28,1	46,8
ТЕС-ХЕМ РАЙОН					
1. Калинин аттыг	47,9	61	3. «Чаз окрук»	37,5	40
2. Сталин аттыг	59,6	36	ТАНДЫ РАЙОН		
3. Ленин аттыг	35,9	35	1. Калинин аттыг	47,9	61

Областың колхозтарының мурнакчы фермаларының инек бүрүзүндөн сүт саалдазының талазы-биле

КӨРГҮЗҮҮ

(1955 чылдын октябрь 1-ден 1956 чылдын февраль 1-ге чедир)

Фермалар аттары	Колхозтар аттары	Районнар аттары	Инек бүрүзүндөн сүт саалдазы (килограмм-биле)
Марачевка	«Революциянын чалбыжы»	Танды	428,3
Туран	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	415,9
Халын	Кочетов аттыг	Бии-Хем	330,2
Бирги төп	«Бүш-ажылдың хосту»	Улуг-Хем	310,5
Мотай	«Искра»	Бии-Хем	291,0
Топ	«Кызыл партизан»	Танды	284
Топ	«Тиндиге»	Баз-Хем	282,8
Сүш	«Тиндиге»	Бии-Хем	282,8
Билелг	«Кызыл тараачын»	Бии-Хем	264,2
Мезел	«Тиндиге»	Бии-Хем	264,2
Балгазын	«Революциянын чалбыжы»	Танды	242,5
Кургаг чога	Жданов аттыг	Танды	234,2
Бирги ферма	Ленин аттыг	Улуг-Хем	205

культураалары өстүрүр талазы-биле ажылдарын, а ол ышкач сагдарга болгаш оодорларда ажылдарын механикастарын хандырар төлөөдө, эң-не камналгалыг дизельдин тракторларын болгаш эң чаа конструкцияларын комбайннар, резина дугуйлук тракторларын, башкарылгалы гидравлика системалыг асмыл болгаш чартык асмыл көдө ажыл-агый машиналарын көдө ажыл-агый бүдүрүлгелерине калбаа-биле негиздери эржек чүгүдөп келүүдөгү.

Алдыг беш чылда көдө ажыл-агый механизация колхоз болгаш совхоз бүдүрүлгелерине электрификация калбаа-биле негиздери эржек чүгүдөп келүүдөгү. Көдө ажыл-агый бүдүрүлгелерине электр энергияны калбаа-биле ажылдарын хандырар сорулганы партия салып турар. Ону боттандырып колхозтарын болгаш совхозтарын күрүнени электростанцияларын четкиниг каттыштары-биле чергелештир, кооперативтериниң агадери районнар аразынын талгал районнарның одалга-биле асмыл база гидроэлектростанцияларын түдүүн организастар. Директиваларын төлөөлөгүн дүштүр доктаамал үер дөстөрдө электр энергия асмыл электростанцияларын салып беш чыл дүргүзүндө ийи катап көдөрүр ужураут. Алдыг беш чылда колхозтарын болгаш совхозтарын станцияларын электр-жидерин доозар апар.

Көдө ажыл-агыйн улам ынай көдөрүр дөстө дөстөдө шийтирилгүш болза, машина-трактор станцияларын болу. Алдыг беш чылда көдө ажыл-агый бүдүрүлгелерин бүтү адыларын хөгжүдериңе болгаш колхозтарын организаст, ажыл-агый талазы-биле быжылгаарыңа оларын колхоз улам беддери эржек чүгүдө.

Социалист көдө ажыл-агыйн системалында чүгүдө эвөө болза колхозтар болу. Олар чүгүдө көдө ажыл-агый продукттарын улу бүдүрүлгелерине эвөө. Оң-биле калы олар социалист бүдүрүлгенин бедик организастыг болулар талазы-биле колхозтарга үлгөр болу ужураут. Алдыг беш чылдын Директиваларын төлөөлөгүн колхозтарын болгаш дуза-

Областың совхозтарының инек бүрүзүндөн сүт саалдазының талазы-биле

КӨРГҮЗҮҮ

(1955 чылдын октябрь 1-ден 1956 чылдын февраль 1-ге чедир)

Совхозтар аттары	1955 ч.	1956 ч.
«Элегест»	484	427
«Өкө»	158	329
«УТКА-ның 25 чылы»	145	307
«Барлык»	156	109

ол тараа бүдүрерин 7,5 муң центнерден барык 18 муң центнер чедир, бир дөстөрдө сүт саалдазы—1.314 килограммдан 2.929 килограмм чедир өстүргөн, а хаваннар 1954 чылга деңгээлге 16 катап азыр семирген.

Инек чедикшиктериниң Ороз областың Ичкенский районунда «Коммунистч окрук», Москва областың Серебряный-Пруд районунда Хрущев аттыг, Ленинград областың Битисепский районунда Димитров аттыг болгаш еске-даа хей-хей колхозтар чөгип алган.

Ону бир колхозтар кылган болганда, еске колхозтар оларын үлгелерин чүгүдөп болбойт? Эки ууртулга турда колхоз болгаш совхоз бүртүгү беш чыл калың 1960 чылда эвөө, а оон даа артык күдөдүр болурун дүжүлгө көргүскөн. Ам партия организациаларын бүтү организациаларын асмыл уулган турар ужураут. Бай-бир районну, областың мурнакчы ажыл-агыйларын үлгелерин ол черлерин бүтү колхозтар эдериңиң чедип алыры — шийтирилээр ужураут кол сорулга болу. Ол сорулга чогу-на ам, чакы тарылгага белеткедип, ажыл-агый чымылгын түнөөдериңиң унгуру турарын хунеринде шийтирилээр ужураут. Бай-бир даалгаларын күдөдүр турарын чылдагаларын колхоз бүртүгү анализтеп көөрт, тараа болгаш мал продукттарын бүдүрерин көдөдүр талазы-биле толаргай хемчеглерин асмыл кылгыры, бүтү колхозчуларын асмыл кылган планнарны күдөдүрүңе көдөрүңү чүгүдө.

Алдыг беш чыл планын талазы-биле XX съездин Директиваларында СЭП Төп Комитетинин төлөөлөгүн болза улу болгаш сорул кийрикти программа болу. Ол төлөөлөгүн социалист көдө ажыл-агыйн улам хөгжүдериңиң, колхозтарын болгаш совхозтарын экономикамын быжылгаарын, көдө ажыл-агый продукттарын бүдүрерин болгаш күрүнени дүжүлгө көдөдүрүңиң, колхозчуларын материалдыг чагай чоруун чалгылыш чок беддериңиң түнөөдери болушун асмыл-агыйн быжылгаарын толаргай оруктарын көргүзүңү.

В. ПОЛАНОВ.

Хөй-ниитиге удур чоруктар-биле демисел—бүгү ажилчы чоннарның херээ

Совет улустун материалдыг чагай амырларын болгаш культураны денне чалгылыш чокка өстүрүр дугайында үргүчүлүгү сагыш човаашкын салгылаан, Коммунист партия массаларын политик талазы-биле кижилеринге улу үчкөңгөй салып турар.

Совет патриотизмин, улустарын найыралын өзүзүңа, күш-ажылды болгаш ниитиниң социалист өнүгүшүн коммунист өңү-биле көөртүңе, социалист хойлужууду сагыныңа, күрүнениң өң-ажыктарын ханын-биле билер болуруңа, совет хойлужууду болгаш социалист ниити чуртталганын чурумуңун шийтүү күдөдүрүңе улу массаны партия кижилерин турар.

Бистин чуртувустун төөгүлүг чаартылгаларын чорудууга мурнакчы социалист идеология, чаа коммунист мораль доктаатынган. Совет кижилерин сагыш-сеткил болгаш мораль талазы-биле шийнаарын хөгжүдериңе кымылаар чок аргаларын алган. Бистин улузвусту коммунист өңүг кижилерин талазы-биле партиядан болгаш Совет чактан кая-чаар-даа асжок улу агылды чорутканын түнөөлөгүн Совет кижиниң мөзү шынары өскерилген. Төрөөн чуртка мынак-шындыг, социалист өнүгүшү камнап камгаларын, күш-ажылды, өң-бүлени болгаш уругларын бедик медреса-биле көөр чорук—бисте моральдыг мөзү шынарын хун бүтү илерээшкени болу берген. Арага-лаар, оорлаар, херектен кижини каржы-хажалгай-биле көөр, уругларын тоомча чок көөр чорук, салдыкчактан чорук болгаш хей-ниитиниң черлеринге хулган херек үлгелер чоруктар өрткөн үеде ырак сонгаар артып калган.

Бистин чуртувуста совет социалист хойлужууду быжылган, хойлужу хажылар фактылар ховар апаргай.

Иччалга-даа буржуа идеологиянын артыкчылыг, ылангыя коммунистч чорутуш шийтир турар үеде шыдажыр арга чок чүдүлөр—ху өнүгүш хей-ниитиниң бедик көөр болдарын болгаш ылым моральды артыкчылыг бисте ам-даа артышпаан турар деп бистин партияның XIX съездинин доктаалында айткан.

Ол артыкчылыгдан ховар чоруктар аморальдыг үлгелерин болгаш кем-буруларын болурун, ниитилеге, еске хамаатыларга, черле кижиге мырнай-ла хундүткел чок чорукту илередиң турарлар.

Социалист өнүгүшү сагыш-сеткил, оорлаар коммунист тургузушкунга улу хораны болгаш көчүрү хей-хей катарлы чедир турарлар. В. И. Ленин оларын кижиниң шийтирилгелерин деп адаш, оларга калы азын оларын негеп чораан. «Улустуң ол дайыннарында, социализмин дайыннарында, ажылчы чонун дайыннарында калың-да кам-хайыра турба, байларга болгаш оларын чалыштыларга амдыралче эвөө, а өлүгө дайын, оорлаарга, ескең күжү-биле амдыралга болгаш хулганнарга дайын!»— деп ол бижөө. «Социалист ниитилегин дүрүмүңиң болгаш хойлужуудун бичиң-даа хажыткан-да оларын кам-хайыра чокка алааларын» Ленин негеп чораан (В. И. Ленин, чогаал том 26, арин 372).

«Ниитиниң өнүгүшү оорлаарын болгаш төчөгүлүг болурун—күрүн өнүгүшүң дугайында-да, азы кооператив болгаш колхоз өнүгүшүң-даа дугайында херек чоруң турар болза,—демей-ле,» база ол аныктыг контрреволюст үй-бүлө чоруктарын чалы-биле өрткөн, — ниитиниң өнүгүшүң болуңуң сууру кылдыр дайын турар совет тургузуш тургузушунга ийиң бөөр дөңи ол-дур» деп И. В. Сталин чүгүдөп турар. (И. В. Сталин чогаал, том 13, арин 209).

Ажылчы чоннарның улу баштыкчыларын чалгыларын күдөдүрүңе, Совет чалак социалист өнүгүшү камгаларын дөстө шыныгын демисел чорутуң келген болгаш чорутуң турар. Ичанган ол билдинир, социалист өнүгүшү улустун чорутуруңа, өң-ажыктарыңа дүштүр асмылдарыңа ол кем-буруларын үлгелер чорук шийтир болуңу, СССР хамаатыларын чагай амдыралчыне халлап турар. Оорлаар чоруктуң түнөөлөгүн улустун байлаа хей-ниитиге улу тус-тус илереттерин эргезиңе кирип турар. Ниитиниң социалист өнүгүшүңе халлаар кижилер улустун дайыннары болулар деп СССР-ниң Конституциясында айтканын таарылга эвөө. СССР Конституциясы оорлаар, самчылаар чоруктуң айымдыгын айттып, а самчыдакчыларын социал-политик талазы-биле улустун дайыннары деп көөрү турар.

Кем-буру үлгелер чоруктуң социал-экономику үдөөдери бистин чуртувуста шагала-да үе шийтирген. Социалист чуртувустың асмыл чоннарның чагай амдыралчыны болгаш культураның болуңу көөрбөөн улу өнүгүшүң чедип алдынган. Ичанган бир эвөө амгы үеде чамдык кижилерин кем-бурулаар орукче кирип турар чоруң ап көөр болза, ол дөргө, мындыг орукче оларын камчыла болгаш асмыл чокталышкын чыгап кириңе эвөө, а хей-ниитиге дузалыг күш-ажылды кылгыры оларын күдөдүрүң чоруңу, мыныктылаштыр чурттап амдыралкаан болгаш күрүнениң күсели-биле база Төрөөн чуртувуста чагай херектен ас-сеткилгиде асмыл турар тус-тус хамаатыларын күсели-биле материалдыг байлыктарын тил байып азыр дөң оларын оралдажышкын чыгап турар.

Социалист өнүгүшү сагыш-сеткилдерин-биле, оорлар-биле, хулганнар-биле болгаш социалист корум-чурумун еске-даа асмылдарың-биле демиселдиң

күчүлүг чепсөө болза, самчыдак кылаан, оорлаан болгаш хулганнаан үлгелер ужурунда калың-шыныг кеземче хемчеглерин оонарын көөрү турар совет кеземче хойлужууду болу. Кеминг херек үлгелерин кижилерге совет кеземче хойлужууду баш улу көдөрүң кеземче хемчегини шың болгаш хажы чокка оонар чорук социалист өнүгүшү болгаш СССР-ниң Конституциясында бижитинген хамаатыларын, боттарынын болгаш өң-хөргөңи талазы-биле өргөдериң улам ынай быжылган, камгалар херекке күштүг чепсөө болу.

Кеминг херек үлгелерин кижилерге кеземче хемчегин оонашпаан, Совет күрүн болза, буржуа кижилерин чүгүдөп чүгүдөп кеземче хемчеге оонар дөстө оралдажың турар эвөө, харын совет хойлужууду хундүткел көөрүңе, социалист өнүгүшү камгы көөр бөүгө, социалист ниити чуртталганын чурумун болгаш социалист хойлужуудуң илереттерин шыныгын сагыныңа быжыг тургушту эвөө хамаатыларын албаал-биле кижилер сорулганы база салып турар.

Иччалга-даа милиция, прокуратура болгаш суд органны чүгүң баазын самчыдакчылар, өр-үткелдер-биле болгаш хулганнар-биле демиселге совет хойлужуудуң бүтүн хемчегин-биле ам-даа асмылалыг турар. Ол демиселдиң олар чепсөө болгаш шийтирилгелер эвөө чорукту, чажытылган самчыдакчыларын эвөө илередиң, кеминг херек үлгелер чоруктарын болурун талазы-биле асмыл баш улу хожо чорудуң турарлар. Илангыя чиккен салгыжылар, хулганнар-биле демисел көчүрү хожо чорутуңуң турар. Кудумчуларга-даа, хей-ниитиниң черлеринге-даа хамааты чонун, уругларын тооп көөрбөй баш сөстөр чүгүдөп көчүрүңе кижилерин эвөө эвөө улаа көөрү болу. Бисте мындыг кижилер хей эвөө, иччалга-даа олар ам-даа бар. Коммунист улу чагай ту-дуң кылдып турар, мурнакчы чуртка бужар-бак, чиримт чүдүлөр болу оорлаар, хулганнаар чоруктарын болгаш еске-даа аморальдыг үлгелерин болурун болбас дөргөн көргүскөн-даа херек чок. Чамдык кижилерин ол үлгелерин бистин күрүненике болгаш совет улуска чүгүдөп материалдыг эвөө, харын моральдыг когараларын база чедирип турар.

Шаа мындыг кижилер боттарынын үлгелерин-биле бистин улузвустун алдарлыг төөгүлүг болгаш революст чалгылышын азын бужаралы, совет кижиниң төлөгүн чорутуң дорамчалы, бистин Төрөөн чуртувустун азын басырып турарлар.

Совет кижилер хей-ниитиниң үлгелерин калыг корум-чурумун болурун хан-ламырыңдан сонугаргай, кеминг херек үлгелер, ылангыя хулганнаар чоруктар-биле демисел күдөдүрүңиң милиция органныран олар чөптү-биле негеп турарлар.

Хулганнаар чорук дөргө, хойлужууду доктаатынган хей-ниитиниң корум-чурумунга улу уулган кеминг үлгелериниң аймактыг хевир болу. Хулган дөргө бөгүн шот-содаачы, а дээрта оор болгаш дүрүлүк болу. Хулган дөргө, эр, херектен хамаатыларын, ылангыя күш талазы-биле хожо кижилерин дорамчыларын, херектен уругун баш сөзлөдүр чүгүдөп деп болбас кижилер болу. Мынды бойлаан кижилерин ам-даа бар болуң турары хомдунчыг-дыр.

Чижээлгө, № 2 АТБ-ның еслары В. И. Краев болуңу кады арагалар энтери-биле болгаш А. П. Золотухин-биле кады эирит арагалар алган. № 3 школа-да барган, боттары аразында чөкүш алган, адаа турган кижилерин баш сөзлөп дорамчалы турганар. Оон сонда үр болаанда ол-ла Краев № 1 АТБ-ның асмылдарын болу мурнула хулган херек улуш шийтирил чорун Ф. Е. Скрыль, В. Г. Телеев, В. К. Краков оорла-биле болгаш тулут трестинин асмылдарын Я. Е. Долгополов-биле өргө-жиң алган, Кызылдың № 1 чалынамын эирит хамааты «С-тин» карманын-дан асмыл улуш алганар, оон сонда ол кижиниң ийи-хевин улуш азыр сорулга-биле ону кудумчуке үнөү бергенер, иччалга-даа ол кеминг херекти олар үлгелерин шыдаван, чүгө дөң олар адаа туртуганар.

Хей-ниитиниң корум-чурумун үрөөр чорукту даг экспедициянын чамдык асмылдарын болурун турар. Хей-ниитиниң корум-чурумун үрөөн дөң туртурун хоруттулганарын аразында инженер-геолог Волонтей, геолог Рек-коланон, инженер-геолог Бельский болгаш еске-даа бар.

Хамаатыларын үтөп-тонаар, күрүнени өң-хөргөңин оорлаар, хулганнаар чергелг бужар-бак үлгелерин чамдык анык кижилер болгаш эвөө олар адаа үлгелерин турар.

Чижээлгө, Кызыл хоорайнын 1-ги болгаш 7-ти школаларын үстүгү класс-тарын өөреникчилери Москва биле Иванов аар кеминг херектерин ийи ула үлгелерин, Варфоломеев деп херектен кижини оң биле уру-биле шийтирилгелер кижилер-биле көргүдүп турган, оларын өң-хөргөңин болгаш еске-даа өрткөтү чүдүлериңиң үтөп алганар. Сидоров, Чек-ков, Ивановский болгаш еске-даа кижилерин эвөө бөүгү олар Кызылдың горпозуну № 6-магазининиң ескелерин өрткөтү чүдүлериңиң оорлаанар. Ку-рышев, Сухорослов, Кошарев болгаш Про-водников олар киришкен 14—15 харлыг эвөө оларын бөүгү организациалар-дан болгаш хамаатылардан түрмөк чүгү-

дери үргүчү оорлап турган. Ол бөүгү-түн кижилерин 1955 чылда хамаатылардан 10 чалаг төрөгөдөң оор

